

Het overleg opleidings- en tewerkstellingsprojecten Brussel (O.O.T.B.)

Uitgedaagd door sociaal-ekonomische projecten

Ook in 1992 nam RISO-Brussel het voorzitterschap op van het overleg- en coördinatie-platform van de Brusselse Opleidings- en Tewerkstellingsprojecten. Een overzicht geven van de activiteiten van dit overleg zou ons te ver brengen. We verwijzen hiervoor naar de semestriële werkingsverslagen van het O.O.T.B.. Binnen het bestek van dit artikel willen we wel kort ingaan op één van de werkingsprioriteiten: „Sociale ekonomie”. Deze thematiek houdt trouwens rechtstreeks verband met het tewerkstellingsproject van vrouwen (De Strijkwinkel), dat elders in dit tijdschrift beschreven wordt.

Leven zonder werk, went niet.

In tijden waar werkloosheidsbestrijding omgezet wordt in repressieve maatregelen, waar zelfs publiekelijk gesproken wordt over de afschaffing van de werkloosheidsvergoeding in geval van zeer langdurige werkloosheid, is het blijkbaar nodig deze vaststelling, die elke dag opnieuw kan bevestigd worden door honderdduizenden werklozen, nog eens in evidentie te plaatsen.

In het onderzoeksrapport van het O.O.T.B. „Op andermans kosten?” (in redactie van Anemie De Waele) lezen we hierover o.m.: Wanneer je werkloos wordt, valt je inkomen weg. De uitkering die het inkomen uit arbeid vervangt, is lager. Maar het verlies gaat veel verder. Waarom zou je vroeg opstaan wanneer je een zee van tijd voor je hebt? Die „vrije tijd” heeft immers niet dezelfde betekenis als vroeger, hij is niet „verdiend”, het contrast met de tijd waarop je niet vrij was, valt weg. Snakte je als werkende soms naar tijd voor je hobby's, als werkloze ga je je wellicht vervelen. En het

vraagt heel wat zelfdiscipline om je op dezelfde manier te blijven verzorgen, wanneer je behalve de postbode en de bakker soms zelfs niemand meer ziet.

De mensen veranderen en merken dat zelf. Ze ervaren dat relaties kapot kunnen gaan en dat vrienden verdwijnen. Ze wennen niet aan het verwijt dat ze leven „op andermans kosten”. Ze moeten met minder geld overleven, een opslorpente en slopende opdracht. De materiële behoeften zijn teruggeschroefde opdracht. De materiële behoeften zijn teruggeschroefd. De zorg voor de kinderen wordt nog belangrijker dan vroeger. De kleine baten van de jobs die zij kunnen krijgen, wegen dikwijls niet op tegen de kosten, letterlijk zowel als figuurlijk. „Vandaag” en „toekomst” hebben een andere betekenis gekregen.

En al zijn ze drie, vijf, tien jaar werkloos, nog steeds staat in hun leven het werken centraal. „Ge leeft tegen de regels in, ge kunt niet leven zonder werk”, zal Jos straks vertellen. „'t Is gelijk ik het geld gepikt heb”, zegt Asiz, „ik heb er niet voor gezweet”. „Mijn man heeft altijd gewerkt, hij is maar twee maanden zonder werk gebleven. En ik vind dat echt fier van een man”, zegt Nora. „Als ge niet werkt, dan zijt ge niks gewoon, dan houdt men geen rekening met u”, ondervindt Patrick. „Werkloosheid abimeert mensen, hun gezondheid”, stelt Nora vast. En Maria: „Werken, dat was mij nuttig voelen, dat ik toch wat kon” ...

Het verhaal van deze mensen vertelt de realiteit achter de cijfers. Een realiteit is zelden rechtlijnig. Meningingen, houdingen en gedragingen spreken mekaar soms tegen. Niet zelden zijn het dan ook paradoxale verhalen, waarin de oprechte wens om te werken samengaat met soms grote passiviteit. Beluisterd vanuit de rationaliteit van de reglementering zijn ze allerminst vlekkeloos: er worden jobs geweigerd, er wordt in 't zwart gewerkt, er wordt

niet jarenlang hardnekkig gesolliciteerd. Maar wie het verhaal aandachtig beluistert, ontkomt niet aan de keiharde logica achter de paradox: life must go on. De laaggeschoolde langdurig werklozen in Brussel zijn maar heel kleine mensen die net als iedereen maar één keer mogen leven. Ze zijn niet in staat om „het systeem” te veranderen. Ze kunnen ook zichzelf niet veranderen tot ze passen in „het systeem”.

Een dubbele breuk tussen vraag en aanbod.

Het aanbod van werkzoekenden (onder)schat men op de Brusselse arbeidsmarkt op 70.000 personen. Maar er is niet alleen een kwantitatieve breuk tussen aanbod en vraag naar arbeidskrachten; kwalitatieve aspecten complexeren de problematiek. De beschikbare jobs zijn niet toegankelijk voor de laagst geschoolden, voor diegenen die te snel grenzen van rendement en leerbaarheid bereiken, voor diegenen die niet flexibel inzetbaar zijn om zeer verschillende redenen: kind ten laste, geen eigen vervoer, onvoldoende sociaal vaardig, migrant, te oud of te jong, te dik, ...

In het rapport van het O.O.T.B. m.b.t. Sociale ekonomie wordt gepleit voor een uitbreiding van de beleidsinitiatieven naar de concrete creatie van tewerkstelling. Deze jobs kunnen gecreëerd worden in ofwel de niet of weinig commerciële sectoren, ofwel onder strikte voorwaarden in de commerciële sektor. Wat betreft de niet of weinig commerciële sectoren dringt het O.O.T.B. aan op een uitbreiding van de bestaande opslorpingsmaatregelen, specifiek gericht op de tewerkstelling van de risicogroepen.

Binnen de commerciële sektor denkt het O.O.T.B. in het bijzonder aan de zogenaamde *Sociale-Ekonomie bedrijven/ projecten*: „De bestaande overheidsmaatregelen hebben duidelijk niet het verhoopte resultaat. Daarom is het noodzakelijk om bij wijze van experiment de uitdaging aan te durven het over een andere boeg te gooien. Zoals verder zal blijken, gaat het echter om een berekend risico, een experiment dat in andere landen reeds vruchten (lees: jobs) heeft afgeworpen. Het prioritaire doel van deze ondernemingen is tewerkstelling creëren voor risico-groepen op de arbeidsmarkt”. (1)

Sociale Ekonomie:
Welke lading dekt deze vlag?

In het beleidsvoorstel van het O.O.T.B. wordt vastgehouden aan de Europese definitie van Sociale Ekonomie. Ook de Waalse Executieve hanteert deze definitie:

„De sociale ekonomie groepeerde alle economische activiteiten die worden uitgeoefend door rechtspersonen met economische doelstellingen, vnl. coöperatieves, mutualiteiten en verenigingen zonder winstbejag waarvan de ondernemingsfilosofie zich vertaalt en concretiseert in volgende principes:

- * de finale doelstelling is niet gelegen in het winst-oogmerk maar in het leveren van diensten aan de leden of aan de ruimere maatschappij;
- * zelfbeheer;
- * een democratisch beslissingsproces;
- * voorrang van personen boven kapitaal in de toewijzing van de opbrengsten”.

Het O.O.T.B. merkt echter op dat deze opvatting kadert in de traditionele concipiëring van sociale ekonomie als „coöperatieve ekonomie”. Er is te weinig ruimte voor de tewerkstellingsproblematiek van risicogroepen. Vandaar het pleidooi om in Brussel de subsidiëring van sociaal ekonomische projecten te richten op de tewerkstelling van risicogroepen.

Konkreet wordt voorgesteld in Brussel een aantal sociaal-ekonomische bedrijven bij wijze van piloot-project te financieren. Om in aanmerking te komen voor overheidssteun stelt het O.O.T.B. dat de pilootprojecten/bedrijven volgende doelstellingen in hun programma moeten schrijven (1):

- * Creëren van *volwaardige tewerkstelling*. Hieronder verstaan we dat de voornaamste activiteit van het initiatief de produktie van goederen en/of diensten is. Er moet een direct arbeidscontract zijn tussen werkgever en werknemer. De werknemer krijgt voor zijn gepresteerde arbeid een normaal loon. Een aantal S.E.-bedrijven/projecten in binnen- en buitenland bewijzen dat men zich op de gewone markt van produkten en diensten kan bewegen, waarbij de consument kiest op basis van prijs/kwaliteit.
- * De tewerkstelling moet in zekere mate *loonvormend* zijn, d.w.z. dat het uitbetaalde loon op termijn gedeeltelijk of volledig wordt gegeneereerd uit de eigen produktie.

Niet elke werknemer zal op termijn (variërend van enkele maanden over enkele jaren tot nooit) een rendement van 100 % kunnen bereiken. De subsidiërende overheden zullen hiermee rekening moeten houden.

- * Aandacht voor *kwaliteit van arbeid* en voor een aangepast personeelsbeleid.
- * Er wordt prioriteit gegeven aan de tewerkstelling van degenen die momenteel *kaneloos staan op de arbeidsmarkt*.
- * Idealiter gaat het om *blijvende tewerkstelling*. De doorstroming naar de reguliere arbeidsmarkt of naar een niet-sociaal-ekonomische bedrijf berust op een keuze van de betrokken werknemers.

Sociale Economie: een haalbare kaart ?

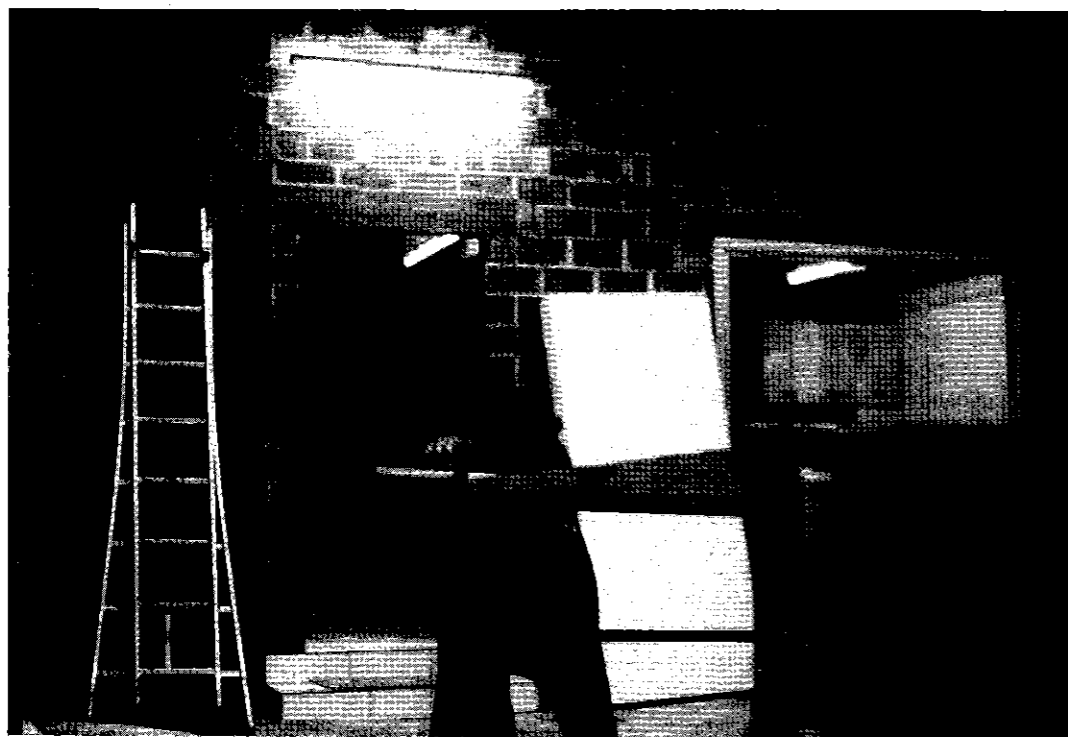
In het beleidsvoorstel van het O.O.T.B. wordt verwezen naar een aantal geslaagde voorbeelden in binnen- en buitenland. Ondertussen werkt men in Vlaanderen aan een dekreet op de sociale ekonomie en is in de begroting '93 alvast 100 miljoen voorzien voor de opstart van pilootprojecten.

In Brussel heeft het O.O.T.B. een beleidsvoorstel gemaakt, in de hoop het te kunnen voorleggen op de geplande tewerkstellingskonferentie van het Brussels Gewest. Maar deze konferentie laat op zich wachten.

Ondertussen zijn een aantal concrete pilootprojecten in voorbereiding. RISO-Brussel onderzoekt de haalbaarheid van een strijkwinkel, Het Atelier voor sociale en culturele promotie hoopt een horeca-zaak te kunnen opstarten in de „Midi-Bourse” (in de nieuwe lokalen dus op de Anspachlaan 187). Het Boot bouwt een jeugdhotel, dit zou een eerste serieuze afnemer kunnen worden van hun meubelmakerij. Mobiel hoopt kamionetten te herstellen en te verbouwen „op maat van de klant”, ...

Volgens een medewerker van Minister Grijp zou er op het betreffende kabinet bereidheid zijn om een subsidieregeling uit te werken voor de investeringskost van de sociaal-ekonomische bedrijven. Het O.O.T.B. verwacht eerstdaags een uitnodiging voor een gesprek hieromtrent.

De werkelozen vertoonden meer enthousiasme dan verwacht wordt van hen.

Daarnaast moeten deze bedrijven ook kunnen rekenen op loonsubsidiëring ter compensatie van het onvermijdelijke rendementsverlies, getit op de prioritaire tewerkstelling van werknemers die op de reguliere arbeidsmarkt geen plaats verwerven.

In navolging van de Koning Boudewijnstichting (2) pleit het O.O.T.B. voor een *personeelsgebonden en degressieve loonsubsidiëring*. Deze loonsubsidiëring kan fluctueren van 100 % naar 0 % afhankelijk van de rendementsevolutie van de betrokken werknemer. Voor sommigen zal deze loonsubsidie volledig afgebouwd worden, voor andere zal dus een blijvende tussenkomst nodig zijn.

Uit de studie van de Koning Boudewijnstichting blijkt dat de maatschappelijke kost van een langdurig werkloze per manjaar ongeveer 565.000 Bfr. bedraagt. Op zich is dit al een belangrijk element in de kosten-baten analyse, die op lange termijn moet worden uitgevoerd. In de onderhandelingen met de overheid moet hiermee rekening worden gehouden.

Inzake deze loonsubsidiëring kijken we in eerste instantie richting de Minister-Voorzitter bevoegd voor Tewerkstelling. Ondertussen worden eveneens eerste contacten gelegd met de sociale partners. De klassieke argwaan t.o.v. nieuwe voorstellen vormen nog de hoofdtoon in de reacties; ze reageren dus zoals verwacht. Stilaan komen echter ook signalen van interesse. We verwijzen weer naar Vlaanderen waar het voorstel van dekreet m.b.t. sociale ekonomie een bespreking in de SERV overleefd heeft. In vakbondskringen wint het idee veld dat Sociale Economie een functie kan vervullen in de creatie van bijkomende jobs. Vooral werkgevers blijven schermen met „konkurrentie-vervalsing”. Daar tegenover staat dat een eerlijke prijs gevraagd wordt voor de aangeboden diensten/producten. De overheidssteun wordt gevraagd ter compensatie van handicaps die inherent verbonden zijn aan het ondernemen met risicogroepen. Momenteel ontvangen bedrijven eveneens deze overheidssteun, echter zonder aanwijsbaar resultaat voor de tewerkstellingskansen van deze risicogroepen. Bovendien is de sektor van de sociale ekonomie „in essentie een experimenteersector, een

laboratorium voor de socio-professionele inschakeling van risicogroepen ...”.

Uit de geslaagde experimenten moeten dan conclusies getrokken worden naar het beleid. In principe moet dergelijk systeem worden opgesteld voor elke potentieel geïnteresseerde werkgever. (2)

Maar toegegeven, tegelijkertijd stellen sociaal-ekonomische bedrijven vragen bij het huidige ekonomische systeem dat doorgaat met het produceren van „afval”. En we hebben het dan niet alleen over de verspilling van milieu, maar eveneens over de uitstoot van arbeidskrachten met tientallen, honderden, soms duizenden tegelijk, over de uitstoot ook van arbeid met te kleine winstmarges naar onderaannemingen, met tweederangsbanen of zelfs naar het „zwarte” circuit.

Sociaal ekonomische bedrijven zitten op een ander spoor; ze ondernemen voor een wissel naar duurzame en solidaire ontwikkeling.

Mattie Jacobs

(1) VZW O.O.T.B. (red. Hefboom - Paul Stesens), Beleidsvoorstel Sociale Economie, 1993.

(2) KBS, Werken aan werk, Flexibele arbeidsmodellen voor de armsten, 1992, 121 pp.